

2013-09-17

Utsatta barn i Marocko

Innehåll

1. English summary.....	4
1.1. Introduction	4
1.2. Background	4
1.3. Protecting vulnerable children.....	5
1.4. Children in state care: Child- and youth institutions	7
1.5. Unaccompanied minor migrants.....	8
2. Inledning	10
2.1 Sammanfattning.....	10
2.2 Bakgrund	11
2.3 Avgränsning	11
3. Utsatta barn	13
3.1.1. Bakgrund.....	13
3.1.2. Gatubarn.....	13
3.1.3. Barnarbetare	14
3.1.4. Barn i konflikt med lagen.....	14
3.1.5. Övergivna barn/barn utan vårdnadshavare.....	15
3.2. Barns rättsliga ställning	16
3.3. Myndighetsskydd och förebyggande åtgärder.....	18
3.3.1. Våldsförebyggande åtgärder	18
3.3.2. Stöd till fattiga familjer	19
3.3.3. Återintegration i familjen.....	21
3.3.4. Fosterhemsplacering-ett pilotprojekt i Baytis regi.....	22
3.3.5. Rehabiliteringsinsatser för barn med missbruksproblem.....	23
3.4. Barn- och ungdomsinstitutioner	23
3.4.1. Allmänt om boendeförhållandena	23
3.4.2. Barn- och ungdomsinstitutioner	25
3.4.3. Centre de Sauvegarde (räddningscenter)	26
3.5. Migrantbarn och återvändande ensamkommande barn.....	27
4. Källförteckning	30

Om rapporten

Denna rapport är skriven i enlighet med EU:s allmänna riktlinjer för framtagande av landinformation (2008). Den är sammanställd utifrån noggrant utvalda och allmänt tillgängliga informationskällor. Alla använda källor refereras. All information som presenteras, med undantag av obestridda/uppenbara fakta, har dubbelkontrollerats om inget annat anges.

Informationen har noggrant granskats, utvärderats och bearbetats under en begränsad tid. Sammanställningen gör inte anspråk på att vara uttömmande och bör inte tillmätas exklusivt bevisvärde i samband med avgörandet av ett enskilt ärende.

Om en specifik händelse, person eller organisation inte nämns i rapporten innebär inte detta att händelsen inte har ägt rum, eller att personen eller organisationen inte existerar. Informationen i rapporten återspeglar inte nödvändigtvis Migrationsverkets officiella ståndpunkt i en viss fråga och det finns ingen avsikt att genom rapporten göra politiska ställningstaganden.

1. English summary

1.1. Introduction

The Swedish Migration Board's country of origin information unit, Lifos, carried out a joint mission to Rabat, Morocco together with the Norwegian country of origin information center, Landinfo, administratively sorting under the Norwegian Directorate of Immigration.

The mission was carried out during the period May 5th to 13th 2013. The purpose of the mission was to examine the situation of vulnerable children and children placed into care by the state in Morocco, particularly with regard to abandoned children and other minors without legal guardians. The delegation also focused on obtaining detailed and updated information concerning the living conditions at orphanages as well as child- and youth institutions receiving minors placed into care by the state.

The delegation conducted thirteen interviews with various governmental departments as well as representatives from civil society and international organizations working with promoting children's rights in Morocco. The delegation also visited two institutions in Casablanca assisting single mothers, *Institution Nationale de Solidarité avec les Femmes en Détresse* (INSAF), and vulnerable children, Bayti. A telephone interview was also carried out with a representative from UNICEF's Program for Child Protection on July 3rd 2013.

The report refers predominantly to compiled information obtained throughout the mission. A number of the persons interviewed wish to be anonymous, reference is therefore made to their respective ministry, department or organization.

1.2. Background

Morocco ratified the Convention of the Right of the Child in 1993. The government's main objective is to implement the convention as well as providing protection to children in all areas in society.

Morocco does not have a state run social welfare system but depends on civil society, i.e. NGO:s and associations, for the implementation of assistance programs provided to the vulnerable and needy groups within society. According to interlocutors the delegation spoke to there is a lack in coordination between the different governmental institutions and the implementing partners within civil society. There is also a lack of guidelines and procedures. The legal framework regulating the work of civil society (law 14:05) outlines the organizational infrastructure but does not take into account the quality and standard required by civil society to meet its obligations. Personnel working for state financed NGO:s and associations are often understaffed and lack training in dealing with children in difficulties. Abuse and mistreatment is also reported.

Violence committed against children is a growing problem within the Moroccan society today. Issues concerning child abuse, violence in the family, street children, child labor as well as children in conflict with the law are some of the main challenges facing the Moroccan government when it comes to child protection. The children come from predominantly marginalized and socially deprived urban areas. Many are forced to work in order to support the family. Children find themselves in the street as their parents no longer can fend for them. Others chose a life on the street in order to escape violence and abuse at home.

Urbanization is a contributing element to the increase in violence against children. Almost fifty percent of the country's population lives in urban areas. Although family ties remain strong in Morocco, the extended family's role continues to diminish as more chose to live in the cities. The difficulties of everyday life and economic hardships facing parents struggling to make ends meet continue to put pressure on family life thereby generating new social challenges for the government to deal with.

According to various sources the delegation spoke to there are approximately 80,000 street children and equally many child laborers. Many children chose to live on the street as it is their only means of survival. It is not uncommon that street children placed into care chose to return to the street. There has also been a change in the profile of street children as more young single mothers are now seen living on the streets. Almost all children living in the streets have some kind of contact with their family, even if it is sporadic. Very few children are without a legal guardian. The state acts as legal guardian when the child has no known biological relatives.

The exploitation of young girls as housemaids is another growing issue of concern for the authorities. Sexual and physical abuse carried out by employers is widely reported. Some which have resulted in deaths.

Children that are abandoned are predominantly abandoned at birth. According to UNICEF over six thousand children were abandoned in 2009. Representatives from Caritas maintained that twenty children per day are abandoned in Morocco. The overall majority are born out of wedlock. Tracing family members is a cumbersome and often futile task as the designated authorities have practically no background information to go on. No further tracing is carried out once the child has been declared abandoned by the state. Abandoned children who are taken into care remain in care until they reach majority.

1.3. Protecting vulnerable children

Children at risk are placed into care by the court. Morocco does not have a juvenile court system. Instead the state has appointed juvenile judges to deal with all cases relating to children. The decision to place minors into care is carried out in accordance to the child's background and needs. However, due to lack of accommodation within the various child- and youth

institutions juvenile judges are obliged to place children where there is place, which is not always in the best interest of the child. There are reports of children placed together with minors who are in conflict with the law.

UNICEF is working together with representatives from the government as well as civil society to establish an operational manual for institutions working with child protection.

The government is also working on adapting a legal framework for children in accordance with the Convention of the Right of the Child. A plan of action was submitted in 2006 covering all activities promoting children's right in society. The plan was reviewed in 2011 calling for better measures to endorse children's right in society. A number of NGO:s the delegation spoke to criticized the plan for its vagueness and the inadequacy to bring about actual improvement to the situation of children with difficulties.

Violence against children is not as stigmatized as it was before. The number of reported violations committed against children continues to grow, despite prevailing culture norms. The government and civil society continue to undertake preventive measures to reduce violence against children. Hospitals and courts have set up special crises units to receive and process cases pertaining to violence committed against women and children. The state body for promoting the rights of the child, *Observatoire National des Droits de l'Enfant (ONDE)*, has set up centers, also known as listening centers, *Centres d'Assistance et d'Écoute*, throughout the country to provide legal and psychological support to children who are victims of violence and abuse. A toll-free hotline, known as the green-line- has also been introduced where children and women can report abuse. The line has not proved sufficient as it is difficult to follow up the information.

School drop-out is one of the major consequences resulting from poverty. The government has undertaken a number of measures to provide assistance to reduce the number of children leaving school in order to work. The Ministry of Education has introduced a cash assistance program, known as *Taiseer*, for families who keep their children in school. The ministry also distributes school books to needy families. Many NGO:s are actively involved in the issue.

The Ministry of Social Development, *Ministère e la Solidarité de la Femme, de la Famille et du Développement Social*, has also promoted a number of income generating programs, for example *Tamkin*, to assist marginalized families as well as female headed households.

The Ministry of Health launched a supplementary medical insurance program in 2011, known as RAME. The program covers partial medical costs for poor families with children up to the age of twenty one. Children without legal guardians are excluded from the program.

Further restrictions have been imposed to combat child labor. The government is in the process of passing a bill lifting the age of child labor to 18 years instead of 16. The government is also looking into penalizing employment mediators, known as *Simsar*, who assist in mediating employment where children are violated by their employers.

1.4. Children in state care: Child- and youth institutions

Civil society organizations designated to working with child protection issues vary in quality and standard. There are approximately 400 to 500 NGO:s working with vulnerable children or children in difficulties in Morocco. A representative from UNICEF estimated that there are only fifteen qualified organizations, out the total number, who have the competence and the experience needed for working with children in difficulties. The overall majority do not have sufficient financial resources or competent staff to carry out the work in a satisfactory manner.

Abandoned children and children without legal guardians under the age of six years fall under the responsibility of the Ministry of Social Development. The children are placed in institutions run by NGO:s. Fifty percent of the children are usually adopted before the age of six. Adoption is carried out in accordance with Muslim adoption principles- *Kafala*. The newly appointed Islamist government has recently imposed restrictions for Moroccan expatriates to adopt children. The government is of the opinion that bringing up a child abroad collides with Muslim values and could inhibit children from having a Muslim upbringing.

Children over the age of six are placed in child- and youth institutions. There are around one thousand institutions around the country hosting minors who are placed into care by the state. The institutions are solely run by NGO:s. The work is coordinated through a national consolidation body known as *Enteraide Nationale*, which lies under the supervision of the Ministry of Social Development. In addition there are twenty social protection centers- *Centre de Sauvegarde*- that accommodate minors who are in conflict with the law. The social protection centers fall under the mandate of the Ministry of Youth and Sports, *Ministère de la Jeunesse et des Sports*. The institutions have a total capacity of five thousand places.

Interlocutors the delegation spoke to maintained that living conditions in the institutions need to be improved. Food, health services and sanitary conditions are adequate, although there have been reports of negligence from the part of the medical staff in some institutions. Abuse and mistreatment is also reported. Children also have access to education. Access to vocational training varies. State financed institutions may not always have vocational training.

Shortage of accommodation is one of the major challenges facing children taken into care. The Islamist government's decision to restrict adoption for

Moroccan expatriates is likely to pose a bigger burden on the overcrowded centers hosting children in care.

All activities pertaining to child welfare and the best interest of the child are carried out on long-term bases and with the objective of upholding family unity. The decision to place children into care is normally seen by the authorities as a last resort when all other measures have been exhausted. Mediation is the most common form of practice when trying to reintegrate children with their families.

There is very limited assistance provided to minors with addiction problems. There are a handful of NGO-run centers that specialize in rehabilitation of substance abusers. There are no specific centers for minors. Subsequently minors are treated together with adults. None of the interlocutors the delegation spoke with had any detailed knowledge as to the living conditions at the centers.

1.5. Unaccompanied minor migrants

The majority of minor migrants travel to Spain, Italy or France where they often have family ties. According to a number of studies carried out by UNICEF, the majority of minors migrate for economic reasons. The decision to migrate is taken by the child in most cases.

The minors leave the country illegally with the help of a smuggler. Debt-bondage is common and most minors are placed in a precarious situation as they cannot find work to pay back their debts. However, the number of minor migrants has diminished in the past years. This is mainly attributed to the economic situation in Europe but also to the heavy border surveillance carried out by the EU-initiated border task force, Frontex.

The Moroccan government has a bilateral agreement with Spain with regard to returning minors. Four centers have been set up to receive minors returning from Spain. Each center has the capacity to host 200 children. Very few children have returned since the countries signed the agreement. The centers are used as a preventive measure to stop children from migrating. Schools have also launched awareness campaigns to combat illegal migration.

The number of unaccompanied minors returning to Morocco is also very low. Minors are reluctant to return as they see no future prospects back home. The majority come from marginalized backgrounds. Many feel estranged after having lived abroad for many years. Some do not even speak the language. NGO:s and other organizations have invested in cash assistance programs and vocational training for returning minors. However, the assistance provided is not sufficient and job opportunities are few. Many do new attempts to leave the country rather than stay.

The delegation was not able to obtain adequate information concerning the situation of returning unaccompanied minors. It is possible that children are taken in for questioning by the authorities upon return. None of the interlocutors the delegation spoke to have any knowledge of minors being held in detention upon return. UNICEF reported that there had been cases of mistreatment by the authorities to obtain information from the children as to the whereabouts of family members. The organization added that police authorities lack adequate training and knowledge in how to deal with children in this situation.

UNICEF advised the Swedish Migration Board to take precautionary measures and safeguards when returning minors to Morocco. UNICEF also reported that the organization is willing to assist the Swedish Migration Board to come into contact with NGO:s that could undertake tracing relatives as well as following up cases of returning minors after their arrival to the country. Such a project would however require financial backing as NGO:s resources are often limited.

2. Inledning

2.1 Sammanfattning

Våld mot barn är ett växande och alltmer uppmärksammat problem i Marocko. Våld i familjen, gatubarn, kriminalitet och barnarbete är de största utmaningar som möter myndigheterna när det gäller utsatta barn. Barnen kommer från fattiga och socialt utsatta förhållanden. Barnen tvingas i arbete för att försörja familjen eller hamnar på gatan för att familjerna inte har råd att försörja dem.

Marocko ratificerade barnkonventionen 1993. Staten strävar efter att implementera barnkonventionen och att skydda barn i alla områden. Bland annat försöker man arbeta med att anpassa lagarna i enlighet med konventionen.

All omsorgsverksamhet som rör barn utförs i samarbete med frivilligorganisationer och andra föreningar. Staten samarbetar med ett par hundra frivillig- och välgörenhetsorganisationer i olika områden för att främja barns rättigheter genom förebyggande åtgärder och ökad kunskap. Verksamheten är långsiktig och bygger på att upprätthålla familjens enighet. Barn som far illa tas om hand, men det är en sista åtgärd. Samordningen mellan staten och frivilligorganisationer är bristfällig eftersom parterna saknar en gemensam plattform för att övervaka och implementera arbetet. Staten vill också se ett större ansvarstagande på lokal nivå för att stödja utsatta barn men saknar kunskap och resurser för att utbilda lokala aktörer som har direkt kontakt med barn.

Staten har vidtagit en del åtgärder för att förebygga våld och övergrepp mot barn. Bland annat har särskilda enheter etablerats på sjukhus och domstolarna runt om i landet för att ta hand om barn som far illa. Vidare har det statliga organet *Observatoire National des Droits de l'Enfant* (ONDE) som arbetar med barns rättigheter i samhället upprättat ett antal center för att ta emot anmälningar om barn som far illa.

Skolavhopp är ett uppmärksammat problem bland utsatta barn. Staten och frivilligorganisationer har upprättat en rad socioekonomiska insatser för att uppmuntra fattiga familjer att hålla kvar barn i skolan.

Alla sociala insatser för att skydda barn bygger på att upprätthålla familjens enighet och för att återintegrera barnen i familjen. Arbetet utförs främst genom medling. Medlingsprocessen tar lång tid och är inte alltid framgångsrik.

Staten har utsett särskilda domare som ansvarar för ärenden som rör omhändertagandet av barn. Dessa kallas för barn – och ungdomsdomare. Domarna beslutar om placeringen. Beslutet görs utifrån barnets behov och situation. Den rådande platsbristen vid landets institutioner och barnhem

tvingar domarna att placera barnen där det finns plats. Placeringen är inte alltid förenlig med barnets bästa.

Det finns olika kategorier hem och institutioner för omhändertagna barn och ungdomar. Standarden och kvalitén varierar och det finns behov för förbättring av förhållandena, särskilt för de statligt finansierade institutionerna. Därutöver saknas nationella riktlinjer för standarden på omvårdnaden.

Barn som väljer att emigrera gör det av ekonomiska skäl. Barnen kommer oftast från marginaliserade och socialt utsatta områden. Utresan sker illegalt och under ordnade former. Studier som utförts av Unicef visar en minskning i antalet barn som lämnar Marocko. Skälen kan i huvudsak härledas till bland annat till den ekonomiska krisen i Europa och den hårda gränsbevakningen på den europeiska sidan.

Endast ett fåtal barn har återvänt till Marocko. Det finns en stark motvilja bland barnen att återvända eftersom de inte har något återvända till efter en långvarig utlandsvistelse. Det låga antalet återvändande minderåriga gör det svårt att bilda sig en uppfattning om hur mottagandet och förhållandena är i landet.

Unicef företrädare delegationen talade med uppgav att Unicef kunde hjälpa Migrationsverket att komma i kontakt med frivilligorganisationer som kan eftersöka anhöriga vid verkställigheter och även följa upp barnen efter hemkomsten. Frivilligorganisationer har begränsade resurser men kan driva ett projekt om de erhåller stöd för det

2.2 Bakgrund

Enligt verkets statistik har antalet ensamkommande barn från Marocko ökat med drygt tre hundra procent under 2012 då 145 barn ansökte om asyl i Sverige. Under första halvåret i år har 123 ensamkommande marockanska barn ansökt om asyl i landet.

Lifos har under perioden 5 till 13 maj 2013 genomfört en utredningsresa tillsammans med norska landinformationsenheten Landinfo till Rabat. Syftet med resan var att inhämta information om situationen för utsatta barn i Marocko, med särskild hänsyn till övergivna barn eller barn som av annan anledning saknar legal vårdnadshavare. I uppdraget ingick att även inhämta kunskap om förhållandena vid institutioner och barnhem som tar emot barn i utsatta situationer.

2.3 Avgränsning

Delegationen genomförde totalt tretton intervjuer och samtal med företrädare för myndigheter som arbetar med att främja barns rättigheter i samhället samt medarbetare vid frivilligorganisationer, FN-organisationer och MR-organisationer. Delegationen besökte två institutioner i Casablanca; ett härberge för barn- och ungdomar som drivs av organisationen Bayti,

respektive ett center för ogifta mödrar som drivs av kvinnoorganisationen *Institution Nationale de Solidarité avec les Femmes en Détresse*, INSAF. En telefonintervju genomfördes med en företrädare för Unicefs *Child Protection Program* den 3 juli 2013.

Rapporten redovisar, om inget annat anges, den information som inhämtats under utredningsresan och vid telefonintervjun den 3 juli 2013. En del av företrädarna och medarbetarna har begärt att vara anonyma varför vi har valt att referera till respektive myndighet eller organisation.

3. Utsatta barn

3.1.1. Bakgrund

Företrädarna delegationen talade med uppgav att våld mot barn är ett växande och alltmer uppmärksammat problem i Marocko. Våld i familjen, gatubarn, kriminalitet och barnarbete är de största utmaningar som staten har att handskas med idag när det gäller utsatta barn. Barnen kommer från fattiga och socialt utsatta områden. De tvingas i arbete för att försörja familjen eller hamnar på gatan för att familjerna inte har råd att försörja dem.

Urbaniseringen är ytterligare ett skäl till den ökande utsattheten som många barn befinner sig i. Hälften av landets befolkning bor numera i städerna, och urbaniseringen går snabbare. Den utökande familjen och det sociala nätverket försvinner i samma takt, och kärnfamiljen blir allt viktigare. Solidariteten och banden inom familjen finns kvar men de krockar med den pågående utvecklingen och vardagsproblemen. Kraven på föräldrarna förändras och skapar hårda utmaningar vilka påverkar barnens hemmiljö. Staten har dessutom svårt att hänga med i utvecklingen

Skolplikt råder i Marocko fram till femton års ålder. En miljon skolbarn av totalt tio miljoner barn har hoppat av skolan och står utan utbildning.¹

Organisationen för mänskliga rättigheter - *Association Marocaine des Droits Humains* - (AMDH), ser också allvarligt på det ökade antalet giftermål med barn. Även om barnäktenskap är förbjudit enligt lag kan undantag göras efter särskilt tillstånd från domstolen. Enligt siffror från 2012 har domstolarna godkänt 39,000 giftermålsansökningar rörande minderåriga. Endast 4,000 ansökningar avslogs².

3.1.2. Gatubarn

Antalet gatubarn ökar i allt större takt särskild i storstäderna. Det finns inga säkra siffror över antalet barn som definieras som gatubarn. Enligt företrädare för inrikesministeriet finns det cirka 80, 000 gatubarn i landet. Begreppet omfattar dels barn som arbetar på gatan och barn som av olika skäl valt att leva på gatan. Det är främst fattigdom och spruckna familjeförhållanden som driver barn till att leva på gatan. Våld inom familjen är också vanligt förekommande. Profilen på gatubarnen har också förändrats. Man har bland annat märkt en ökning i antalet unga mödrar med små barn.

---

¹ Företrädare för *Child Protection Program* Unicef Rabat, möte 2013-05-09

² Abdullah Mouseddad, ordförande för *Association Marocaine de Droits Humains* (AMDH), möte 2013-05-10

Enligt organisationen Bayti som arbetar med gatubarn, har den övergripanden majoriteten av gatubarnen vårdnadshavare. Nästan alla barn har någon form av kontakt med familjen, om än sporadiskt.³

Organisationen uppgav också att det är svårt att återintegrera barn som länge levtt på gatan. Ett gatuliv kan till slut bli ett beroende där barnen utvecklar olika färdigheter. Många ser det också som en frihet och en utväg från ansvar.⁴

3.1.3. Barnarbetare

Barnarbete är en fråga som fått allt större uppmärksamhet när det gäller barns rätt till skydd. Frågan engagerar många organisationer inom civilsamhället.

Enligt den schweiziska frivilligorganisationen *Terres des Hommes*, (TDH), finns det uppskattningsvis cirka 80,000 barn i Marocko som exploateras på arbetsmarknaden. Den vanligaste formen av exploatering är flickor som arbetare som hembiträden. Enligt organisationen INSAF som arbetar med minderåriga mödrar finns det mellan 60,000 till 80,000 flickor som utnyttjas som hushållsbiträden i landet⁵. Pojkar arbetar inom jordbruken eller som gatuförsäljare. De flesta barn som exploateras är internmigranter. Gruppen består av ensamstående mödrar med många barn som reser runt i landet i jakt på arbete, främst inom jordbruket. Internmigrationen bidrar till att splittra familjer och barnens utsatthet blir svårare.⁶

Företrädare för TDH påtalade att våld och övergrepp bland barnarbetare fortsätter att öka och våldsinslagen blir allt grövre. Dödsrapporter om barn som dödsats av sina arbetsgivare eller begått självmord på grund av övergrepp de utsatts för av sina arbetsgivare har också ökat.⁷

TDH:s företrädare talar om mäklare - *Simsar*- som förmedlar arbete åt barn genom att agerar som mellanhand mellan familjen och arbetsgivaren.⁸ Myndigheterna vill inskränka mäklarnas roll genom att straffa mäklare som förmedlar arbete åt barn där övergrepp förekommer.

3.1.4. Barn i konflikt med lagen

Definitionen avser barn som hamnat i kriminalitet. Det kan röra sig om mindre brott eller förseelser men även grövre kriminella handlingar. Det är inte ovanligt att gatubarn dras in i kriminell verksamhet. Platsbristen på landets barnhem och institutioner är en orsak till allt fler barn placeras tillsammans med barn som hamnat i konflikt med lagen.

---

³ Företrädare för Bayti, studiebesök Casablanca 2013-05-11

⁴ ibid

⁵ Företrädare för INSAF, *Institution Nationale de Solidarité avec les Femmes en Détresse*, studiebesök Casablanca 2013-05-11.

⁶ Företrädare för *Terres de Hommes* (TDH), möte 2013- 05-08

⁷ Företrädare för *Terres de Hommes* (TDH), möte 2013- 05-08, Mustapha Daniel, ordförande, *Observatoire National des Droits de l'Enfant* (ONDE), möte 2013-05-09

⁸ Företrädare för *Terres de Hommes* (TDH), möte 2013- 05-08

Barn är straffmyndiga vid tolv års ålder i Marocko. Enligt AMDH finns det för närvarande 70,000 personer internerade på landets fängelser. Hälften av alla frihetsberövade är mellan 13 och 30 år. Majoriteten av de intagna kommer från fattiga förhållanden. De vanligaste brott som begås av unga är stöld och drogrelaterade brott.

Det finns fyra ungdomsfängelser för barn i landet. Därutöver har vissa fängelser särskilda utrymmen eller separata avdelningarna för barn.

Landet saknar egna ungdomsdomstolar, istället har staten utsett särskilda domare att döma i ärenden som rör barn, dessa kallas för barn- och ungdomsdomare- *Qadi al-ahdath*. Enligt Unicef döms majoriteten av barn till särskilda ungdomsinstitutioner, *Centre de Sauvegarde* (Räddningscenter). Vid förseelser och mindre brott kan domaren, beroende på brottsrubriceringen, ta följande beslut; att skicka barnet hem till familjen utan uppsikt eller med uppsikt alternativt besluta om placering på ungdomsinstitution, *Centre de Sauvegarde*.⁹ Våldet är utbrett på anstalterna. Det finns även rapportering om självskadebeteende bland barnen¹⁰.

När det gäller barn som kommer i kontakt med kriminella kretsar uppgav Anke Strauss, representant för IOM, att fenomenet är särskilt märkbart i Tanger. Fängelserna är överbelastade och det förekommer att barn döms till vuxenfängelse. Enligt IOM är det inte ovanligt för barn som begått mindre förseelser interneras med kriminellt belastade ungdomar.¹¹

3.1.5. Övergivna barn/barn utan vårdnadshavare

Det finns ingen konkret siffra över antalet övergivna barn men enligt Unicef övergavs 6480 barn under 2009 av sina föräldrar. Barnen överges oftast vid födelsen.¹² Caritas beräknade att cirka 20 barn per dag överges av sina föräldrar.¹³ Majoriteten av de övergivna barnen föddes utanför äktenskapet. Kvinnorna väljer att överge sina barn för att undanhålla dem från sina familjer eller för att starta ett nytt liv. Därför blir det inte aktuellt för släktingar att ta hand om barnen. Barnen överlämnas av sina mödrar men kan även påträffas övergivna på gatan.¹⁴

Åklagarmyndigheten handlägger ärenden rörande övergivna barn. Eftersom de flesta överges vid födelsen har myndigheterna ingen information att tillgå vid eftersökning av föräldrar eller andra anhöriga som kan ta hand om barnet. En kungörelse upprättas i samband med att barnet påträffas. Om ingen ger sig till känna efter tre månader anses barnet som officiellt övergivet och åklagarmyndigheten utfärdar ett intyg till stöd för sitt beslut - *Certificate of abandonment*. Intyget införs i barnets akt. Eftersökning av

⁹ Förträdare för *Child Protection Program*, Unicef Rabat, möte 2013-05-09

¹⁰ Förträdare för AIDA, möte 2013-05-10.

¹¹ Anke Strauss, representant, IOM Rabat, möte 2013-05-08

¹² Förträdare för *Child Protection Program*, Unicef Rabat möte, 2013-05-09

¹³ Förträdare för Caritas Rabat, möte 2013-05-10

¹⁴ Förträdare för *Child Protection Program*, Unicef möte, 2013-05-09

anhöriga upphör i samband med beslutet. Det är överlag svårt att spåra föräldrar eller anhöriga till övergivna barn.¹⁵

Enligt Unicef är det svårt för föräldrar att i efterhand få vårdnaden om barnet om det en gång övergivits. Barnet blir kvar i statens omsorg tills det har fyllt arton år. Föräldrar som önskar upprätta kontakt med sina barn får lämna uppgifterna till myndigheterna. Uppgifterna förvaras i barnets akt och lämnas först ut när barnet fyllt 18 år.¹⁶

Unicef medarbetare delegationen talade med är av den uppfattningen att barn som överges i senare ålder betraktas som försummade barn och är enligt dem inte att anses som övergivna.

3.2. Barns rättsliga ställning

Marocko ratificerade barnkonventionen 1993. Staten strävar efter att implementera barnkonventionen och att skydda barn i alla områden. Bland annat försöker man arbeta med att anpassa lagarna i enhetlighet med konventionen. Staten har också upprättat en handlingsplan som sträcker sig från 2006 till 2015, som avser alla områden som berör barn.¹⁷ 2011 gjordes en uppföljning av handlingsplanen som ledde till identifiering av två utvecklingsområden- det ena är att stärka barnens skydd mot våld och det andra är att utöka barnens möjlighet till deltagande. Företrädare för organisationen AIDA ansåg att planen saknade tydlighet när det gäller kartläggningen av barnens behov.¹⁸ Medarbetare för INSAF som delegationen talade med menade att planen inte har medfört konkreta förbättringar när det gäller barnens rättsliga ställning i samhället.¹⁹

Företrädare för AMDH uppgav att lagarna som omfattar skydd av barn är utsprida över olika områden och borde sammanföras under ett särskilt lagrum som handlar om barnets bästa. Vidare kritiseras regeringen för att ha brustit i sitt internationella åtagande när det gäller rapportering av myndigheternas uppföljning och implementering av barnkonventionen.²⁰

Statsförvaltningen saknar egen omsorgssektor. All omsorgsverksamhet (t.ex. barn- ålderomsorg, kvinnor m.m.) utförs i samarbete med frivilligorganisationer och andra föreningar²¹.

---

¹⁵ Företrädare för *Child Protection Program*, Unicef Rabat, möte 2013-05-09

¹⁶ *ibid*

¹⁷ Företrädare för ministeriet för social utveckling, *Ministère e la Solidarité de la Femme, de la Famille et du Développement Social*, möte 2013-05-10, Mustapha Daniel, ordförande för *Observatoire National des Droits de l'Enfant* (ONDE), möte 2013-05-09

¹⁸ Företrädare för AIDA, möte 2013-05-10.

¹⁹ Företrädare för INSAF *Institution Nationale de Solidarité avec les Femmes en Détresse*, studiebesök Casablanca 2013-05-11.

²⁰ Abdullah Mouseddad, ordförande för *Association Marocaine de Droits Humains* (AMDH) möte, 2013-05-10

²¹ Företrädare för ministeriet för social utveckling, *Ministère e la Solidarité de la Femme, de la Famille et du Développement Social*, möte 2013-05-10.

All socialverksamhet som rör barn är långsiktig och bygger på att upprätthålla familjens enighet. Barn som far illa tas om hand, men det är en sista åtgärd²².

Staten samarbetar med ett par hundra frivillig- och välgörenhetsorganisationer i olika områden för att främja barns rättigheter genom förebygganden åtgärder, ökad kunskap, kapacitetbildning, samt övervakning och återintegrering av barn i samhället²³.

Det finns påtagliga brister i samordning mellan staten och frivilligorganisationer, parterna saknar en gemensam plattform för att övervaka och implementera arbetet. Den politiska processen hämmar också flödet i verksamhet. Det som påbörjas av en regering kan rivas upp och ändras vid nästa val när en ny regering tillträder.²⁴

Staten vill också se ett större ansvarstagande och utökade resurser på lokal nivå för att stödja utsatta barn och deras familjer. För det krävs stora genomgripande förändringar och samordning mellan olika aktörer för att integrera frågan. Lokala aktörer som är i direkt kontakt med barn, polisen, lärare, sjukvårdspersonal m.m. behöver utbildas. Det krävs experter och resurser inom området men även stödåtgärder såsom manualer och riktlinjer för att utbilda och stötta personal som arbetar med frågorna.²⁵

Alla barn har rätt till kostnadsfritt sjukvård, detta gäller även oregistrerade och övergivna barn. En födelseattest krävs för att folkbokföras vid civilregistreringsmyndigheten. Registreringen bör ske inom en månad efter födelsen. Handlingen utfärdas av sjukhusen. Barn som föddes i hemmet får en födelseattest från barnmorskan. I fall där barn föddes utan barnmorska kan födelsen registreras hos notarius publicus i närvaro av två vittnen, t.ex. grannar eller andra som känner familjen.²⁶

Enligt olika källor delegationen talade med är det få fall av barn som inte är registrerade. Regeringen införde biometrisk registrering på samtliga medborgare efter 11 september 2001-attackerna. De fall av oregistrerade tillkommer i isolerade områden, som t.ex. bergsområdena.²⁷ Organisationen INSAF rapporterade att ogifta par, eller par som av annan anledning inte registrerat sitt äktenskap (t.ex. månggifte), kan få problem att registrera sina barn då myndigheterna först kräver att paret registrerar äktenskapet.²⁸

²² Företrädare för ministeriet för social utveckling, *Ministère e la Solidarité de la Femme, de la Famille et du Développement Social*, möte 2013-05-10

²³ <http://www.entraide.ma/home/language/1>

²⁴ Företrädare för INSAF, *Institution Nationale de Solidarité avec les Femmes en Détresse*, studiebesök Casablanca 2013-05-11.

²⁵ Företrädare för ministeriet för social utveckling, *Ministère e la Solidarité de la Femme, de la Famille et du Développement Social*, möte 2013-05-10.

²⁶ Tjänsteman vid hälsoministeriet, möte 2013-05-08, Företrädare för INSAF, *Institution Nationale de Solidarité avec les Femmes en Détresse* möte 2013-05-11.

²⁷ Tjänsteman vid hälsoministeriet, möte 2013-05-08

²⁸ Företrädare för INSAF, *Institution Nationale de Solidarité avec les Femmes en Détresse*, studiebesök Casablanca 2013-05-11.

IOM:s representant Anke Strauss uppgav att intresset från myndigheternas sida att hjälpa barnen är liten. IOM har vid flera tillfällen fått trycka på myndigheterna för att barnen ska få hjälp med registreringen.²⁹

Barn som föds utanför äktenskapet har också rätt att registreras. Mödrarna var tidigare skyldiga att anmäla födelsen hos åklagarmyndigheten men förfarandet är numera nedlagt även om lagrumet kvarstår. Barnen har också rätt till ett efternamn och mödrarna har rätt att välja ett efternamn åt barnet. I de fall där fadern erkänner faderskapet får barnet faderns efternamn. I övriga fall kan modern antingen välja ett efternamn åt barnet eller ge barnet sitt efternamn, förutsatt att hon får sin fars medgivande, eller medgivande av annan manlig företrädare för familjen. DNA-prover kan utföras för att fastställa faderskapet, för det krävs tillstånd från en domare.

Det råder skolplikt upp till 15 års ålder men det görs väldigt få insatser för att följa upp reglerna. Framför allt saknas det sanktioner mot de som bryter mot reglerna. Barn som inte registrerats har tillgång till grundskoleutbildning men får inget intyg när de går ut grundskolan eftersom de saknar handlingar. Barnen får inte heller fortsätta sin utbildning efter grundskolan.

En fråga som nått framgångar är lagen om barnarbete där en lagändring är på gång att höja åldersgränsen från 16 till 18 år.

3.3. Myndighetsskydd och förebyggande åtgärder

3.3.1. Våldsförebyggande åtgärder

När det gäller arbetet med att identifiera och förebygga våld och övergrepp mot barn uppgav olika källor att våld i hemmet inte är lika tabubelagt som tidigare. Man talar mera öppet om problemen och stigma kring våld mot barn har minskat. Trots motståndet att dra personliga problem inför domstol är det allt fler som vågar anmäla våldet. Processen är lång och kräver mycket förarbete innan det kommer till rätten.

Det finns en rad åtgärder som företagits för att öka medvetandet i barnfrågor och för att öka skydd för barn. Direktoratet för barn inom justitieministeriet gör enligt Unicef ett bra arbete och jobbar aktivt med att föra fram barnfrågor när det gäller samarbete med domare och socialsekreterare inom justitieministeriet. Unicef har i samarbete med justitieministeriet upprättat riktlinjer med inriktning på barns rätt – *Justice for Children*. Många domare har fått utbildning.³⁰

I början på 2000-talet etablerades särskilda enheter på sjukhus och domstolar runt om i landet för att ta hand om barn som far illa. Enligt en tjänsteman vid hälsoministeriet finns det 78 enheter på sjukhusen runt om i landet idag. En socialarbetare och psykolog arbetar vid varje enhet. All vårdpersonal är numera skyldig att rapportera in fall om misstänkt våld mot

²⁹ Anke Strauss, representant, IOM Rabat, möte 2013-05-08

³⁰ Företrädare för *Child Protection Program*, Unicef Rabat, möte 2013-05-09

barn. Ett läkarintyg lämnas in till enheten som i sin tur vidarebefordrar intyget med anmälan till åklagarmyndigheten som har hand om fallet.³¹ På landsbygden där seder är starkt rotade är frågan fortfarande svår att hantera eftersom många drar sig för att anmäla missförhållanden i familjen. Men även där har det skett en märkbar ökning i antalet anmälningar.

När det gäller missförhållanden på barnhem uppgav tjänstemannen vid hälsoministeriet att ärendet skickas direkt till åklagarmyndigheten.

Vad beträffar domstolarna har staten upprättat särskilda enheter för kvinnor och barn. Det finns 68 enheter i landet. Enheterna ska bland annat bidra till att skapa en barnvänlig miljö samt säkerställa att barn kommer till tals och att de är delaktiga i processen. På enheterna finns det socialsekreterare som ger råd och stödjer barnen genom rättsprocessen. Många enheter har börjat använda sig av medling som stödåtgärd. En företrädare för Unicef uppgav att enheterna gör ett mycket bra arbete och engagemanget är stort trots bristande resurser.³²

Det finns andra insatser som har gjorts för att minska våld mot barn. Det statliga organet *Observatoire National des Droits de l'Enfant* (ONDE) som bevakar barns rättigheter i samhället, har upprättat sju center, *Centres d'Assistance et d'Écoute*, för att ta emot och upprätta anmälningar om barn som får illa och där barn kan höra av sig om de behöver hjälp. Varje center är försedd med jurister, psykologer och socialarbetare. Personalen tar emot anmälningar från olika håll; barnen själva, föräldrar eller andra personer som sett barn fara illa. Centren arbetar också gentemot de särskilda barnenheterna på sjukhusen. ONDE avser expandera verksamheten till att omfatta 100 center i landet. Organisationen har under juni-månad i år överfört ansvaret till frivilligorganisationer. ONDE ansvarar för bland annat utbildning av den nya personalen. Finansiering av verksamheten kommer från olika bidragsgivare, bland annat Unicef.³³

En avgiftsfri telefonlinje- grönalinjen- har också upprättats där utsatta kvinnor och barn kan ringa in. Men linjen har inte haft det genomslag man hade hoppats på eftersom det är svårt att kontrollera uppgifterna.³⁴

3.3.2. Stöd till fattiga familjer

Staten har också som mål att hålla kvar barn i skolan och har därmed upprättat en rad åtgärder för att stävja problemen med skolavhopp. En åtgärd är programmet *Taiseer* som drivs av utbildningsministeriet där fattiga familjer får ett bidrag på 100 dirham (motsvarande tio euro) i månaden för varje barn som fortsätter sin utbildning. Bidraget betalas ut tills barnet är cirka 16 år. Programmet drivs för närvarande i mindre skala.

³¹ Tjänsteman vid hälsoministeriet, möte 2013-05-08

³² Företrädare för *Child Protection Program*, Unicef Rabat telefonmöte 2013-07-03

³³ Mustapha Daniel, ordförande, *Observatoire National des Droits de l'Enfant* (ONDE), möte 2013-05-09

³⁴ ibid

Utbildningsministeriet började med att identifiera de mest utsatta kommuner, cirka 400, där behovet är störst. En miljon barn omfattas av programmet. Ett annat program *Tamkin* erbjuder inkomstgenererande verksamhet till fattiga familjer.³⁵

Det finns ett flertal frivilligorganisationer som arbetar med att stävja skolavhopp. Caritas kontor i Agadir arbetar med olika utvecklingsprojekt för skolbarn på landsbygden. Bland annat har man satsat på vägprojekt för att förbättra framkomligheten för barnen på landsbygden, man har också upprättat internat för pojkar som veckopendlar. Organisationen stödjer socialarbetare som arbetar på fältet. Socialarbetarna har uppsökande verksamhet för att övertala föräldrar att skicka barnen till skolan.

Organisationen *al-Ikla'a* (lyftet) arbetar i Fezs fattigkvarter med att följa skolor där problemet med skolavhopp är särskild stor. Frivilligorganisationer erbjuder även läskurser till föräldrar som är analfabeter. Andra organisationer som har liknande verksamhet är stiftelsen *Zakoura*, TDH och *Um-al-Banin*.³⁶

Ministeriet för social utveckling- *Ministère e la Solidarité de la Femme, de la Famille et du Développement Social*, har i samarbete med en rad organisationer upprättat inkomstgenererande projekt för att stödja fattiga familjer och ensamstående kvinnor så att barnen kan fortsätta gå i skola. Man har bland annat upprättat kvinnokooperativ för att främja kvinnliga entreprenörer, småsakliga företag och jordbruksproduktion.

År 2011 lanserade regeringen ett nytt sjukförsäkringsprogram, *RAMED*, för fattiga familjer med barn upp till 21 år. Regeringen täcker en del av sjukkostnader för familjer som inte har råd att betala hela kostnaden.³⁷ Familjen måste ansöka om bidraget och en individuell prövning görs i varje ärende.³⁸ Barn som saknar vårdnadshavare, i.e. övergivna barn och föräldralösa barn omfattas inte av programmet.³⁹ Ensamstående mödrar som är i behov av ekonomiskt bidrag måste skaffa ett särskilt intyg om att de saknar medel- *Certificate in d'indigence*. Intyget utfärdas av inrikesministeriets distriktskontor som gör en behovsprövning i det enskilda ärendet. Enligt INSAF är det svårt för ensamma mödrar att få ut sådana intyg eftersom distriktskontoren är tveksamma till att utfärda dem.⁴⁰

---

³⁵ Mustapha Daniel, ordförande, *Observatoire National des Droits de l'Enfant* (ONDE), möte 2013-05-09

Företrädare för ministeriet för social utveckling, *Ministère e la Solidarité de la Femme, de la Famille et du Développement Social*, möte 2013-05-10.

³⁶ Företrädare för Caritas Rabat, 2013-05-10

³⁷ Tjänsteman vid hälsoministeriet, möte 2013-05-08.

³⁸ Företrädare för AIDA, möte 2013-05-10.

³⁹ Tjänsteman vid hälsoministeriet, möte 2013-05-08. Företrädare för AIDA, möte 2013-05-10.

Företrädare för *Institution Nationale de Solidarité avec les Femmes en Détresse*, INSAF, studiebesök Casablanca 2013-05-11

⁴⁰ ibid

3.3.3. Återintegration i familjen

Alla sociala insatser som vidtas för att skydda barn bygger på att upprätthålla familjens enighet. Men det är svårt att integrera barn i familjen eftersom de kommer från fattiga förhållanden. Det är också svårt att placera barnen hos andra familjemedlemmar eftersom de inte kan försörja barnen⁴¹. Många barn väljer gatulivet för att undgå våld och övergrepp i hemmet.

Arbete med att integrera barn utförs genom medling. Organisationen Bayti som har en lång erfarenhet av att arbeta med gatubarn har etablerat ett stödprogram anpassat utifrån barnets bakgrund och uppväxtmiljö. Syftet med programmet är att klargöra föräldrarnas och barnen roller. Många föräldrar vet inte hur de ska agera i sin föräldraroll. Socialarbetarna undersöker familjens bakgrund och levnadsförhållanden och försöker därefter finna åtgärder som ska bidra till att återförena barn och föräldrar. Medlingsprocessen kan ta långt tid och utgången är inte alltid framgångsrik. Organisationen har även uppsökande verksamhet där socialarbetarna besöker utsatta miljöer där bland annat gatubarn lever.⁴²

Organisationen har upprättat två dagcenter i Casablanca där gatubarn kan vända sig för att få psykosocialt stöd eller någon att prata med. Barnen erbjuds en måltid och duschmöjligheter. Det finns också tillgång till lärartjänster och fritids-och kulturaktiviteter.⁴³

Barn som länge levt på gatan har svårt att ändra livsstil och återgår oftast till gatulivet. På organisationen Bayti har man beskrivit det som ett slags beroende. Det är inte ovanligt att gatubarn som placeras på institution rymmer för att åter leva på gatan. Organisationen driver jordbruksskolor ute på landet dit gatubarn skickas för att koppla bort dem från stadslivet.

Profilen på gatubarn har också förändrats. Som exempel har man märkt en ökning i antalet unga mödrar med små barn som lever på gatan. Organisationen INSAF arbetar med unga ensamstående mödrar. Organisationen har som främsta mål att hindra att barn överges eller separeras från sina mödrar. Målet på långsikt är att återförena kvinnorna med sina familjer genom att stärka deras självförtroende så att de kan bli självförsörjande och kan ta hand om sina barn. Organisationen erbjuder socialt stöd, juridiskrådgivning, och yrkesutbildning, t.ex. sömnads- och frisörutbildning samt kurser i hushållsarbete. Kvinnorna får även hjälp att registrera sina barn.

Engagemanget för att arbeta med ensamma mödrar är stort men resurser är begränsade. Enligt företrädare för INSAF finns det endast 15 organisationer

---

⁴¹ Företrädare för AIDA, möte 2013-05-10.

⁴² Företrädare för Bayti, studiebesök Casablanca 2013-05-11

⁴³ ibid

i landet som arbetar med ensamma mödrar, deras insatser täcker endast fyra procent av målgruppens behov.⁴⁴

En annan utmaning som civilsamhället står inför är den åldrande gruppen medarbetare i ledande positioner. Det råder osäkerhet om intresset finns hos den yngre generationen att ta över verksamheten.

3.3.4. Fosterhemsplacering-ett pilotprojekt i Baytis regi

Bayti driver ett pilotprojekt sedan 2010 för fosterhemsplacering av barn i åldrarna fem till tolv år. Fosterhemsplaceringen är avsedd som tillfällig åtgärd under medlingsprocessen för att återförena barnen med föräldrarna. Projektet utförs i mycket begränsad skala och gäller främst yngre barn. Hittills har 20 barn placerats i fosterhem.

Organisationen har upprättat en internprocedur för fosterhemsplacering. Proceduren går ut på att förklara för barnen om syftet med placeringen och hur processen ser ut. Medarbetarna förklarar vad barnen och fosterföräldrarna har för roller. Samtalen förs med hjälp av psykolog. Samtalen sker i grupp men också enskilt. Socialarbetaren på organisationen har samtal med fosterfamiljen. De biologiska föräldrarna måste ge sitt samtycke till placeringen. Uppgifterna sammanställs i en rapport som överlämnas till barn-och ungdomsdomaren som tar beslut om placeringen.⁴⁵

Fosterföräldrarna får inte betalt och tiden för placeringen är inte heller begränsad. Allt beror på hur medlingen fortlöper med de biologiska föräldrarna. Organisationen vidhåller det juridiska ansvaret för barnet samtidigt som barn-och ungdomsdomaren i målet förblir barnets förmyndare under hela processen. En överenskommelse upprättas med fosterfamiljen och Bayti har möjlighet att när som helst bryta avtalet om det finns skäl för det.⁴⁶

Placering sker gradvis, först genom korta besök till familjen på helger och skollov.

Det finns ett stort intresse bland allmänheten att bli fosterförälder. De flesta som hör av sig till organisationen vill i första hand adoptera barnen. Enligt en undersökning som företogs om marockanernas inställning till fosterhemsplacering var 80 procent positiva till idén. Bayti uppgav att myndigheternas inställning till förfarandet är blandat. Barn- och ungdomsdomare som Bayti varit i kontakt med är för det mesta positiva till placeringen medan andra myndighetföreträdare har motsatt sig processen eftersom de anser att den strider mot de religiösa värdegrunderna som *kafala*-adoptionen föreskriver.⁴⁷

---

⁴⁴ Företrädare för INSAF, *Institution Nationale de Solidarité avec les Femmes en Détresse*, studiebesök Casablanca 2013-05-11

⁴⁵ Företrädare för Bayti, studiebesök Casablanca 2013-05-11

⁴⁶ *ibid*

⁴⁷ Företrädare för AIDA, möte 2013-05-10

3.3.5. Rehabiliteringsinsatser för barn med missbruksproblem

Enligt Unicef finns det begränsad hjälp att få för barn med missbruksproblem. Verksamheten åläggs frivilligorganisationer. Organisationerna försöker engagera de lokala myndigheterna men har fått väldigt lite gehör för sin verksamhet. Unicef tillägger att det finns två rehabiliteringscenter i Rabat och Casablanca. Varje center är kopplad till ett sjukhus på orten. Det finns inga särskilda center eller avdelningar för barn med missbruksproblem, utan barn och vuxna förs samman. Unicef känner dock inte till förhållandena på centern.

3.4. Barn- och ungdomsinstitutioner

3.4.1. Allmänt om boendeförhållandena

Det finns olika kategorier hem och institutioner för barn och ungdomar beroende på barnets situation och behov. Standarden och kvalitén varierar på institutionerna.

Företrädare för Unicef och AIDA påtalade att det finns behov att förbättra och ensa standarden på landets institutioner.⁴⁸ Någon exakt siffra över antalet frivilligorganisationer som arbetar med utsatta barn är svårt att uppskatta. Enligt Unicefs företrädare kan det röra sig om 400 till 500 organisationer. Unicef gör dock gällande att endast ett fåtal, ungefär tio till femton, anses meriterade, med kvalificerad personal och lång erfarenhet av att arbeta med utsatta barn. Ungefär tio organisationer arbetar med övergivna- respektive gatubarn medan resten arbetar med barnarbetare och migrantbarn.⁴⁹

De övriga organisationerna saknar kompetens och resurser. De ekonomiska resurserna, som delvis finansieras av staten, är mycket begränsade och organisationerna har därför inte råd att rekrytera specialister eller kompetent personal. Istället rekryteras volontärer och studenter som saknar både utbildning och behörighet att arbeta med barn i utsatta situationer. Våld och övergrepp förekommer på institutioner, misshandel används som disciplinåtgärd av personalen.

Det finns lagar – t.ex. lag 14:02- som reglerar själva byggnaderna och infrastrukturen för institutionerna. Därutöver saknas nationella riktlinjer för proceduren och standarden på omvårdnaden. Unicef har i år planerat ett antal workshops med mål att fastställa en särskild manual med riktlinjer för institutioner som arbetar med utsatta barn.⁵⁰

Barn som vistas på institution har tillgång till mat och sjukvård och de sanitära förhållandena är adekvata med tillgång till toaletter och

---

⁴⁸ Företrädare för *Child Protection Program*, Unicef Rabat, möte 2013-05-09

Företrädare för AIDA, möte 2013-05-10

⁴⁹ Företrädare för *Child Protection Program*, Unicef Rabat, telefonmöte 2013-07-03

⁵⁰ Företrädare för *Child Protection Program*, Unicef Rabat, möte 2013-05-09

Företrädare för AIDA, möte 2013-05-10.

duschköjligheter. Enligt gällande normer ska det vara max tre personer på ett rum. Varje våningsplan ska vara försedd med tre duschar och tre toaletter. Barnen får tre måltider om dagen till en kostnad av 13 dirham (drygt en euro)/dag/barn. Yrkesutbildning förekommer, t.ex. snickeri- och smidjeverksamhet. Enligt en tjänsteman vid hälsoministeriet ska varje institution ha tillgång till en läkare och sjuksköterska som besöker anläggningarna varannan dag.⁵¹ Företrädare för AIDA påtalade att vårdpersonalen inte alltid följer reglerna och att vården försummas på institutionerna. Det har förekommit rapporter om dödsfall på centren, bl.a. i tuberkulos.⁵²

Det är barn- och ungdomsdomaren som beslutar om placeringen. Beslutet görs utifrån barnets situation och behov. Men det råder stor platsbrist på landets institutioner och domarna nödgas placera barnen där det finns plats. Många av de frivilligorganisationer som arbetar med utsatta barn saknar boendeplatser. Regeringens beslut om att stoppa adoptioner för marockaner i utlandet bidrar ytterligare till den rådande platskrisen. Barn hamnar således på statliga institutioner eller på slutna anstalter som t.ex. *Centre de Sauvegarde* tillsammans med barn som hamnat i konflikt med lagen.⁵³

Företrädare för AIDA gör också gällande att standarden på de privatfinansierade institutionerna är bättre. Organisationerna är mer aktiva och hjälper barnen hitta arbete, något som är svårare för barn som hamnar på de statligt finansierade institutionerna. Vissa statligt finansierade institutioner saknar dessutom yrkeutbildning.

Delegationen besökte ett privatfinansierat barn- och ungdoms härberge i Casablanca. Centret drivs av organisationen Bayti. Organisationen driver också härbergen i Zawra och Kenitra, Essaouira och Assilah. Därutöver bedriver organisationen två dagcenter i Casablanca.

Centret i Casablanca tar emot 400 barn om året. Arbetet utförs av ett professionellt team av läkare, psykologer och socialarbetare. De har ett individuellt förhållningssätt för att möta barnens behov. Det finns regler som barnen måste följa. Barn som har missbruksproblem eller problem med lagen hänvisas till institutioner med särskild omvård för detta. Alla barn har tillgång till skola.

Organisationen följer de strukturella föreskrifterna för boendet enligt lag 14:02. Det bor tre barn i varje rum och de finns fem duschar och tre toaletter på varje våningsplan. Pojkar och flickor bor på skilda våningsplan. Barn upp till tolv år bor i en separat byggnad. Där har man försökt anpassa miljön till familjeliknande förhållanden. Det bor sex barn på varje rum. Härberget har 58 anställda som arbetar dygnet runt.

⁵¹ Tjänsteman vid hälsoministeriet, möte 2013-05-08.

⁵² Företrädare för AIDA, möte 2013-05-10

⁵³ ibid

Socialarbetarna på centret hjälper till med att skaffa identitetshandlingar samt bokföra oregistrerade barn. Arbetet är dock komplicerat och tidskrävande.

Organisationen har mycket kontakt med gatubarnen och arbetar aktivt med att få barnen att använda hemmet och dagcentret.

3.4.2. Barn- och ungdomsinstitutioner

Barn som överges vid födsel och barn under sex år utan vårdnadshavare hamnar på särskilda institutioner. Samtliga institutioner drivs av frivilligorganisationer. Organisationen *Ligue de Marocaine*, driver ett stort antal institutioner. Organisationen är till stor del privatfinansierad. Enligt företrädare för Unicef har organisationen en gedigen erfarenhet av verksamheten. Ministeriet för social utveckling ansvarar för samordningen och uppföljningen av arbetet.⁵⁴

Adoption är utbrett i Marocko och bidrar till att ge många barn ett hem. Adoptionen sker enligt det muslimska adoptionsprincipen- *Kafala*⁵⁵. Principen skiljer sig från västensländska adoptionsregler. Adoptivföräldrar erhåller inte fullvärdigt status som barnets vårdnadshavare. Adoptivbarn får t.ex. inte överta adoptionsfamiljen efternamn. De har inte heller automatisk rätt att ärva sina adoptionsföräldrar. Barnet har dock rätt att ärva sina biologiska föräldrar. De kan även göra anspråk på de biologiska föräldrarnas tillgångar.

Hälften av alla som vistas på institutioner adopteras. Adoptionen sker nästan uteslutande innan barnet fyllt sex år. Därefter är det svårt att adoptera barn. En stor del av adoptionerna görs av marockaner bosatta i utlandet. Den sittande islamistregeringen har numera stoppat adoptioner till marockaner bosatta i utlandet med motiveringen att utlandsvistelsen kan hämma barnets muslimska uppfostran.⁵⁶ Beslutet kommer att belasta barnhemmen som redan nu lider av platsbrist samt minska möjligheten för barn att växa upp i en trygg familjemiljö.

Omhändertagna barn som fyllt sex år flyttas till andra institutioner efter beslut från barn- och ungdomsdomaren. Barn som saknar vårdnadshavare eller av andra skäl behöver omhänderstas av staten vistas på institution tills de fyllt 18 år. Det finns ett nationellt samordningsorgan, vid namnet *Enteraide Nationale*, inom ministeriet för social utveckling. Myndigheten har det övergripande ansvaret för samordningen av all omsorgsverksamhet (kvinno-, barn- och ålderomsorg m.m.) och ansvarar således för

⁵⁴ Företrädare för *Child Protection Program*, Unicef Rabat, telefonmöte 2013-07-03

⁵⁵ <http://islam.about.com/cs/parenting/a/adoption.htm>

⁵⁶ Företrädare för *Child Protection Program*, Unicef Rabat, möte 2013-05-09, <http://english.alarabiya.net/en/perspective/2013/04/21/Moroccan-adoption-law-change-leaves-foreigners-in-limbo-.html>

uppföljningen och övervakningen av omhändertagna barn vid landets barn- och ungdomsinstitutioner.⁵⁷

Företrädare för AIDA och Unicef uppgav att barn som levt på institution har svårt att bryta med livet där när de fyllt arton år eftersom de inte har någonstans att ta vägen. Unga kvinnor riskerar att hamna i prostitution eller drogmissbruk. Ungdomar utan yrkesutbildning hamnar på gatan.⁵⁸

3.4.3. Centre de Sauvegarde (räddningscenter)

Barn som hamnar i konflikt med lagen och som begår mindre brott och förseelser placeras på särskilda ungdomsinstitutioner- *Centre de Sauvegarde* (räddningscenter). Institutionerna drivs av Ungdoms- och sportministeriet - *Ministère de la Jeunesse et des Sports*. Ministeriet tog över verksamheten från justitieministeriet för drygt fem år sedan efter beslut om att stänga ungdomsförvaren på grund av de undermåliga förhållandena på anläggningarna. Ministeriet var dåligt förberett eftersom det sakade både personalresurser och kunskap om verksamheten. Enligt AIDA går det två medarbetare på 60 barn på anläggningarna.⁵⁹

Enligt bestämmelserna ska barnen vistas på centret i högst sex månader därefter är det tänkt att de ska integreras i familjen igen. Men barnen blir kvar längre eftersom det saknas både personalresurser och mekanismer för uppföljning av ärendena. I Casablanca finns det 5000 barn placerade på olika center i staden och endast två socialarbetare som följer upp ärendena. Save the Children (STC) Spain upprättade en databas på ministeriet för att följa upp ärendena men det har inte bidragit till att minska vistelsetiderna.⁶⁰

Företrädare för AIDA uppgav att förhållandena på ett räddningscenter- *Centre de Sauvegarde*- liknar ett förvar där barn vistas i slutna miljöer med begränsad tillgång till utbildning och ingen yrkesutbildning.⁶¹ Företrädare för Unicef uppgav att det finns 20 center i landet, femton för pojkar och fem för flickor.⁶² Centern har sammanlagt 5000 platser.

Organisationen STC Spain har under tiden den var verksam i landet försökt erbjuda psykologiskt och juridiskt stöd till barnen men fick inget gehör för det.⁶³

---

⁵⁷ Företrädare för *Child Protection Program*, Unicef Rabat, möte 2013-05-09

⁵⁸ Företrädare för *Child Protection Program*, Unicef Rabat, möte 2013-05-09, Företrädare för AIDA, möte 2013-05-10

⁵⁹ Företrädare för AIDA, möte 2013-05-10

⁶⁰ Företrädare för *Child Protection Program*, Unicef, möte 2013-05-09, Företrädare för AIDA, möte 2013-05-10

⁶¹ Företrädare för AIDA, möte 2013-05-10

⁶² Företrädare för *Child Protection Program*, Unicef Rabat, telefonmöte 2013-07-03

⁶³ Företrädare för AIDA, möte 2012-05-10

3.5. Migrantbarn och återvändande ensamkommande barn

Enligt Unicef finns det cirka tre miljoner marockanska migranter bosatta i utlandet, vilket utgör cirka tio procent av landets befolkning. Intäkterna som migranterna skickar hem (cirka sex miljarder USD år 2009) utgör den näst största inkomstkällan för landet efter turismen.

Den marockanska migrationen har historiskt gått till Spanien, Frankrike och Italien eftersom det är i dessa länder migranterna har etablerade familjenätverk. Unicef har studerat barnmigration sedan 2003. Orsaken till att barn väljer att emigrera är till stor del ekonomisk. Enligt studierna är det barnen själva som tar beslutet att lämna landet och inte familjen. Barnen påverkas av landsmän som återvänder på semester med pengar, bilar och andra lyxvaror.⁶⁴

Barnen kommer oftast från fattiga urbana miljöer där de vuxit upp i stora familjer med många barn. Många är analfabeter eller lågutbildade. Barnen har till stor del levt eller arbetat på gatan.

Utresan sker illegalt och under ordnade former, med hjälp av smugglare. Barnen reser tillsammans med släktingar eller i grupp. IOM uppgav att det finns barn så unga som tio till tolv år som lämnar landet.⁶⁵

Kontakt med smugglaren görs i bostadsområdet. Smugglarna är måna om att ge en positiv bild om förhållandena i Europa, dessutom tar de inte betalt för resan utan barnen kan betala av skulden när de är på plats. Förfarandet som går under namnet "*debt bondage*" används som lockbete för att få fler barn att vilja resa. Väl på plats är bilden annorlunda. Många blir skuldsatta då de har svårt att hitta arbete.⁶⁶

Studier som genomförts av Unicef under 2003 och 2010 visar en minskning av antalet barn som lämnar Marocko⁶⁷. Enligt företrädare vid inrikesministeriet minskar migrationen med ungefär 20 procent årligen.⁶⁸ Skälen kan härledas till den ekonomiska krisen i Spanien och övriga Europa men även till den hårda gränsbevakning, Frontex, på den europeiska sidan. Den modernupprustade hamnen i Tanger som ligger 40 km. utanför stadens centrum har gjort det svårare för smugglaren att ta sig förbi kontrollerna.⁶⁹

Anke Strauss på IOM uppgav att den ekonomiska krisen i Europa har påverkat livet för många marockanska migranter. Marockaner som levt och arbetat i Italien i över 20 år har nu mist både arbete och upphållstillstånd och därmed tvingats återvända. Många som levt i stadsmiljöer återvänder till

---

⁶⁴ Företrädare för *Child Protection Program*, Unicef Rabat, möte 2013-05-09

⁶⁵ Anke Strauss, representant, IOM Rabat, möte 2013-05-08

⁶⁶ *ibid*

⁶⁷ Företrädare för *Child Protection Program*, Unicef Rabat, möte 2013-05-09

⁶⁸ Företrädare vid inrikesministeriet, möte 2013-05-08

⁶⁹ Företrädare för Caritas Rabat, möte 2013-05-10

landsbyggden och har svårt att anpassa sig till livet där. Arbetstillfällena är bristfälliga. Familjeproblem och skilsmässor är vanligt. Ett stort antal har också hälsoproblem då de under många år prioriterat bort läkarvård för att kunna överleva.⁷⁰

IOM driver ett EU-finansierat projekt som erbjuder ekonomiskt stöd om cirka 500 euro för marockaner som återvänder frivilligt. Stigman över att ha misslyckats driver många att göra nya försök att lämna landet, eftersom bidragen inte räcker till men också för att det är svårt att komma in på arbetsmarknaden efter lång frånvaro⁷¹.

Det finns också en stark motvilja bland barn och ungdomar att återvända. De som kommer från marginaliserade och socialt utsatta områden har inget att återvända till. Den övergripande majoriteten av barn och ungdomar har sedan länge lämnat landet. Många saknar anknytning till landet. För vissa har utlandsvistelsen varit så långvarig att de inte längre behärskar språket. De som återvänder väljer hellre att leva på gatan än att återförenas med familjen.⁷²

Det finns aktiviteter för att förebygga illegal migration. Caritas talade bl.a. om upplysningskampanjer som förs i skolor mot illegal migration.

Spanien har upprättat ett återtagandeavtal med Marocko om mottagandet av ensamkommande barn. Marocko har inom ramen för avtalet upprättat fyra center för att ta emot barnen. Centern finns i Tanger, Nador, Marrakech och Fikeh bin Saleh. Varje center har kapacitet att ta emot 200 minderåriga. Eftersom det är få minderåriga som återvänder har de marockanska myndigheterna valt att använda centern för att förebygga att fler minderåriga lämnar landet.

Det mycket låga antalet återvändande minderåriga gör det svårt att bilda sig en uppfattning om hur mottagandet och förhållandena för återvändandet ser ut. IOM t.ex. kände bara till ett fall om en minderårig som frivilligt återvänt från Belgien⁷³. Unicef uppgav att spanska myndigheterna hade rapporterat 16 fall av förvarstagna minderåriga under 2011.⁷⁴

IOM uppgav att organisationen inte hade exakta uppgifter om hur myndigheterna behandlar ensamkommande barn vid hemkomsten men kunde inte utesluta att barn kan bli utfrågade vid ett återtagande. IOM har inga uppgifter om att minderåriga frihetsberövats vid ett återvändande.⁷⁵ Företrädare för Unicef uppgav att det händer att polisen använder hårda förhörsmetoder för att få fram information om familjen. Det har också

---

⁷⁰ Anke Strauss, representant, IOM Rabat, möte 2013-05-08

⁷¹ ibid

⁷² ibid

⁷³ Ibid

⁷⁴ Företrädare för *Child Protection Program*, Unicef Rabat, möte 2013-05-09

⁷⁵ Anke Strauss, representant, IOM Rabat, möte 2013-05-08

framkommit att barn som återvänt från Spanien har utsatts för våld. Polisen saknar utbildning i hur de ska hantera barn i den situationen.⁷⁶

Unicef rekommenderade att Migrationsverket vidtar alla tänkbara åtgärder som försäkrar ett mottagande innan man verkställer minderåriga till Marocko. Företrädare delegationen talade med uppgav att Unicef kunde hjälpa Migrationsverket att komma i kontakt med frivilligorganisationer som kan eftersöka anhöriga vid verkställigheter och även följa upp barnen efter hemkomsten. Frivilligorganisationer har begränsade resurser men kan driva ett projekt om de erhåller stöd för det.⁷⁷

---

⁷⁶ Företrädare för *Child Protection Program*, Unicef Rabat, möte 2013-05-10

⁷⁷ *ibid*

4. Källförteckning

Elektroniska källor

<http://www.right-to-education.org/country-node/474/country-minimum>

http://www.wes.org/ewenr/06apr/practical_morocco.htm

<http://islam.about.com/cs/parenting/a/adoption.htm>

<http://english.alarabiya.net/en/perspective/2013/04/21/Moroccan-adoption-law-change-leaves-foreigners-in-limbo-.html>

Muntliga källor

1. Anke Strauss, representant, IOM Rabat, möte 2013-05-08
2. Företrädare vid inrikesministeriet, möte 2013-05-08
3. Företrädare för *Terres de Hommes (TDH)*, möte 2013-05-08
4. Tjänsteman vid hälsoministeriet, möte 2013-05-08
5. Företrädare för *Child Protection Program* Unicef Rabat, möte 2013-05-09
6. Mustapha Daniel, ordförande för *Observatoire National des Droits de l'Enfant (ONDE)*, möte 2013-05-09
7. Abdullah Mouseddad, ordförande för *Association Marocaine de Droits Humains (AMDH)*, möte 2013-05-10
8. Företrädare för Caritas Rabat, möte 2013-05-10
9. Företrädare för AIDA, möte 2013-05-10
10. Företrädare för ministeriet för social utveckling, *Ministère e la Solidarité de la Femme, de la Famille et du Développement Social*, möte 2013-05-10.
11. Företrädare för Bayti, studiebesök Casablanca 2013-05-11
12. Företrädare för INSAF, *Institution Nationale de Solidarité avec les Femmes en Détresse*, studiebesök Casablanca 2013-05-11
13. Företrädare för *Child Protection Program*, Unicef Rabat, telefonmöte 2013-07-03